

УДК 343.98(477)

DOI https://doi.org/10.37687/2413-6433.2024-3-4.35

Тюленєв С. А.,

кандидат економічних наук, директор

Національного наукового центру «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України

ORCID: 0000-0001-9685-1536

**НАУКОВА РОЗРОБЛЕНІСТЬ ПРОБЛЕМАТИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ
ТА ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ****SCIENTIFIC DEVELOPMENT OF THE PROBLEMS INVESTIGATION
AND COUNTER-RAIDING**

У статті обґрунтовано, що загальний стан наукової розробленості проблематики розслідування та протидії рейдерству слід вважати задовільним, адже визначено, що в науках кримінально-правового циклу цим питанням приділяється ґрунтовна увага.

На підставі проведеного теоретичного узагальнення встановлено, що вчені вже тривалий час займаються розробкою кримінально-правових, кримінологічних і криміналістичних характеристик кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством. Так, тільки протягом останнього десятиріччя захищено понад тридцять дисертацій, у яких, зокрема, розроблено видові методики розслідування кримінальних правопорушень, що належать до групи пов'язаних із рейдерством.

Аргументовано, що з огляду на сучасні умови державно-правового розвитку України, процеси цифровізації, стрімкого кількісного та якісного «вдосконалення» показників злочинності тощо, надзвичайно актуальною є розробка спеціальної міжвидової криміналістичної методики розслідування групи кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством. Запропоновано до елементів такої методики відносити: криміналістичну характеристику з урахуванням особливостей механізму кримінально протиправної діяльності; обставини, що підлягають з'ясуванню; особливості початку кримінального провадження; типові слідчі ситуації з відповідними їм алгоритмами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій на початковому та наступному етапах розслідування; особливості планування, організації і взаємодії слідчого з іншими учасниками правових відносин, котрі виникають під час розслідування кримінальних правопорушень досліджуваного виду; особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) та процесуальних дій і використання спеціальних знань, з урахуванням специфіки техніко-криміналістичного забезпечення розслідування; питання попередження та подолання протидії розслідуванню; особливості встановлення і відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої суспільно небезпечними діяннями цього виду; причини та умови, що сприяють учиненню рейдерства.

Ключові слова: рейдерство, злочин, кримінальний проступок, досудове розслідування, суб'єкт господарювання, наукова розробка, дослідження, криміналістична методика, структура.

The article substantiates that the general state of scientific development of the problems of investigation and countering raiding should be considered satisfactory because it is determined that in the criminal and legal cycle sciences, thorough attention is paid to these issues.

Based on the conducted theoretical generalization, it was established that scientists have been developing criminal-legal, criminological, and forensic characteristics of criminal offenses related to raiding for a long time. Thus, only during the last decade, more than thirty dissertations were defended, in which, in particular, specific methods of investigation of criminal offenses belonging to the group related to raiding were developed.

It is argued that given the current conditions of state and legal development of Ukraine, the processes of digitalization, rapid quantitative and qualitative “improvement” of crime indicators, etc., the development of a special interdisciplinary forensic methodology for the investigation of a group of criminal offenses related to raiding is extremely relevant. It is suggested that the elements of such a method include: forensic characteristics, taking into account the peculiarities of the mechanism of criminally illegal activity; circumstances to be ascertained; peculiarities of the initiation of criminal proceedings; typical investigative situations with their corresponding algorithms of investigative (search) and other procedural actions at the initial and subsequent stages of the investigation; peculiarities of planning, organization and interaction of the investigator with other participants in legal relations that arise during the investigation of criminal offenses of the investigated type; peculiarities of the tactics of carrying out separate investigative (search) and procedural actions and the use of special knowledge, taking into account the specifics of the technical and forensic support of the investigation; issues of preventing and overcoming opposition to the inquiry; peculiarities of establishment and compensation of property and moral damage caused by socially dangerous acts of this type; reasons and conditions contributing to raiding.

Key words: raiding, crime, criminal misdemeanor, pre-trial investigation, business entity, scientific development, research, forensic methodology, structure.

Постановка проблеми. Одним із фундаментальних питань, котре потребує свого розв'язання під час проведення теоретичних досліджень є з'ясування рівня наукової розробленості конкретної проблематики. Застосування такого підходу забезпечує якісне використання історичного методу, завдяки якому стає можливим не тільки узагальнення наукового доробку вітчизняних і зарубіжних розробок, укомплектування джерельної бази згідно до обраних об'єкту та предмету дослідження, відмежовуючи їх від суміжних питань, а також визначення тих проблемних питань, котрі поки що не знайшли свого вирішення в тій чи іншій галузі наукового знання.

Не становить винятку проблематика протидії рейдерству, яка також вимагає застосування комплексного підходу, належного рівня наукового забезпечення, котре своєю чергою буде спрямовано на забезпечення практичних проблем, що виникають у правозастосовній діяльності.

На теперішній час теорія протидії рейдерству, будучи предметом міждисциплінарних досліджень, у сучасній доктрині вітчизняної юридичної науки все ж таки продовжує перебувати на етапі свого формування [1, с. 101]. Вчені-адміністративісти, представники наук кримінально-правового циклу, економісти, науковці, які вивчають проблеми господарської діяльності та суміжні питання, усі вони приділяють вагому увагу питанням протидії рейдерству, заходам практичної спрямованості щодо попередження та протидії суспільно небезпечним діям тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Захист прав суб'єктів господарювання – проблема міждисциплінарна, тому вона знаходить своє висвітлення в різних галузях науки. Так, принципи захисту прав суб'єктів господарювання були предметом дослідження А. М. Колодія [2], Е. М. Феделеш [3] тощо. Форми захисту означених суб'єктів господарських відносин досліджено в роботах А. Б. Толстих [4], Н. В. Ільків, М. С. Долинської зі співавторами [5] та ін.

Питання кримінальної відповідальності за вчинення рейдерства висвітлено в роботах В. О. Коломійчука [6], В. С. Бахуринського [7] та ін.

До уваги вчених також потрапили й адміністративно-правові засади протидії рейдерству. Вони стали предметом комплексних досліджень Ю. А. Берлача [8], М. А. Колесніка [9], Т. А. Цибульник [10], Ю. А. Хатнюка [11] та ін. Попри те, що різні аспекти цієї проблематики вже досліджувалися в юридичній літературі, поза увагою українських вчених залишалися питання здійснення досудового розслідування та ефективної протидії рейдерству. Водночас окремі розробки з цих запитань усе ж таки проводилися, проте вони стосувалися окремих проблем. Наразі актуалізоване завдання щодо

узагальнення тих напрацювань, що знайшли висвітлення у спеціальній літературі і на підставі цього визначення тих, які потребують нагальної уваги.

Метою статті є визначення стану наукового забезпечення практичної діяльності щодо протидії рейдерству.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку криміналістики задля належного наукового забезпечення правозастосовної діяльності щодо розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, актуальними є завдання щодо створення та впровадження цілого комплексу ефективних міжвидових, видових, комплексних та інших різновидів криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень цієї групи. Вирішення означеного завдання вбачаємо у розв'язанні такої загальнонаукової проблеми як формування загальнотеоретичних і праксеологічних засад міжвидової криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством. Беззаперечно вона має узагальнити всі ті науково обґрунтовані висновки та пропозиції, що вже знайшли своє висвітлення у спеціальній літературі.

Слушною є позиція, що «формування ефективної методики розслідування кримінальних правопорушень вимагає визначення її структури та складових елементів, тобто відомостей, що матимуть характер інформаційної бази та слугуватимуть так звані базовим підґрунтям у побудові різних окремих криміналістичних методик» [12, с. 110]. Керуючись цією аксіоматичною формулою, вважаємо за потрібне реалізувати мету цієї статті, узагальнюючи фундаментальні напрацювання українських вчених щодо кожного з елементів структури спеціальної міжвидової криміналістичної методики розслідування групи кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством.

Одним з головних елементів будь-якої криміналістичної методики є криміналістична характеристика. З нею, як ми вважаємо, пов'язаний і механізм кримінально протиправної діяльності. Сукупно відомості про ці два елементи становлять той інформаційний базис, котрий є визначальним щодо інших елементів криміналістичної методики. Під час визначення сутності механізму та криміналістичної характеристики в юридичній літературі звертають увагу на те, що вони пов'язані і мають враховувати ще й елементи кримінально-протиправної характеристики кримінального правопорушення конкретного виду. У контексті вирішення цілей нашого дослідження суттєвих складнощів додає те, що безпосередньо рейдерство чинним Кримінальним кодексом України не криміналізовано, а в науковій літературі, з огляду на протиправні дії до яких вдаються особи з антисуспільними мотивами

поведінки, вчені вказують, що дії останніх підпадають під ознаки одразу декількох кримінальних правопорушень. Тому і спектр наукових пошуків також має бути вагомим.

Питання кримінальної характеристики та кримінальної відповідальності за протиправне захоплення суб'єктів господарювання стали предметом комплексного дослідження С. С. Титаренка (2018) [13]. Охарактеризував кримінально-правову характеристику вчинення рейдерства В. С. Бахуринський (2021). Автор констатував, що рейдерство є кримінальним правопорушенням, котре вчиняється шляхом реалізації комплексу послідовних дій, спрямованих на протиправне заволодіння чужою власністю, що охоплюють незаконні насильницькі чи ненасильницькі дії, які сукупно заподіюють збиток майновим та немайновим правам суб'єктів господарювання та порушують правовідносини, пов'язані з власністю. Важливо, що за основу при визначенні елементів кримінально-правової характеристики автором взято кримінальне правопорушення, передбачене ст. 206-2 КК України. Водночас у межах свого дослідження він піддав аналізу ще й характерні ознаки суміжних кримінальних правопорушень, зокрема тих, що передбачені ст.ст. 190, 205-1, 206, 356-358 КК України [7, с. 5].

Кримінально-правовій характеристиці доведення до банкрутства присвячено роботу В. В. Лазаренко (2023). Автором визначено, що основним безпосереднім об'єктом досліджуваного кримінального правопорушення є встановлений порядок суспільних відносин у суспільстві, котрий забезпечує виконання суб'єктами господарської діяльності грошових зобов'язань перед державою та кредитором. Предметом доведення до банкрутства, як обґрунтовано автором, є майно боржника, а потерпілими – держава або кредитор, які мають підтверджені у встановленому порядку документами вимоги з приводу грошових зобов'язань до боржника та яким завдана велика матеріальна шкода. Через учинення цього кримінального правопорушення шкода державі або кредитору завдається шляхом протиправного впливу на майно боржника, котре стає підставою для суб'єкта господарської діяльності невиконання своїх грошових зобов'язань. Окрім цього, на підставі проведеного аналізу В. В. Лазаренком визначено, що бухгалтерські та інші документи не є предметом доведення до банкрутства, адже вони є знаряддям посягання на майно боржника [14, с. 2–6].

Дослідив й охарактеризував об'єктивні і суб'єктивні ознаки кримінально-правової характеристики підроблення документів, що подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичної особи – підприємця (далі – ФОП) О. М. Нестеренко (2021). Предметом досліджуваного кримінального правопорушення автором визначено офіційні документи,

що подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та ФОП, мають законодавчо визначену форму, посвідчують юридичну подію та зумовлюють настання правових наслідків. Об'єктивна сторона досліджуваного автором підроблення полягає у внесенні в документи завідомо неправдивих відомостей чи поданні для проведення такої реєстрації документів, що містять завідомо неправдиві відомості. Також в роботі приведено науково-практичні рекомендації з питань відмежування підроблення документів, що подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та ФОП від інших суміжних кримінальних правопорушень та сформульовано вирішення деяких інших питань [15, с. 184–188].

Узагальнюючи викладене, зауважимо, що в теорії сучасної доктрини кримінального права ґрунтовно розкрито та розроблено кримінально-правові характеристики кримінальних правопорушень, котрі в науках кримінально-правового циклу визначено, як основні в групі тих, що пов'язані з рейдерством.

Не залишили без уваги також вчені і питання кримінологічних характеристик кримінальних правопорушень досліджуваного нами виду, а також проблематики розроблення кримінологічних заходів запобігання злочинам проти господарської діяльності. Так, проаналізував структуру злочинів у сфері господарської діяльності, що вчиняються службовими особами О. М. Дунас. Також автор визначив ефективні заходи ранньої та безпосередньої індивідуальної профілактики злочинів у сфері господарської діяльності, що вчиняються службовими особами. Окрім цього вченим з'ясовано завдання ранньої та безпосередньої індивідуальної профілактики злочинів у сфері господарської діяльності, що вчиняються службовими особами та сформульовано ряд інших положень [16].

Кримінологічні засади формування та реалізації стратегії запобігання злочинам у сфері господарської діяльності дослідив О. М. Крижановський. Автором запропоновано виключити злочини у сфері господарської діяльності з категорії тяжких та особливо тяжких злочинів, обґрунтовано, що це дієвий захід на шляху запобігання означеним делітам [17, с. 6]. Ми не повністю поділяємо такі погляди, з огляду на розміри шкоди, котрі можуть бути завдані конкретній особі, групі осіб чи державі через учинення деяких кримінальних правопорушень цієї групи. Нами наведено положення з робіт учених, тому що ми погоджуємося, що концептуально під час визначення та побудови структурних елементів методики розслідування певного виду злочинів, ураховуючи сутність і вид досліджуваного об'єкта, як зауважують вчені, слід ураховувати «ключові кримінально-правові та кримінологічні дані понятійного, соціологічного й психологічного характеру щодо злочину» [18, с. 6].

Щодо дослідження саме криміналістичної характеристики рейдерства та кримінальних правопорушень, пов'язаних із ним, то в цьому аспекті вирізняються роботи В. С. Березняка [19], В. О. Гусевої [20], В. В. Кікінчука [21], М. С. Цуцкірідзе зі співавторами [22] та ін.

Так, В. С. Березняк у своєму дослідженні наголосив, що найбільш значимими та стабільними елементами криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних із захопленням землі та об'єктів корпоративної власності є: предмет злочинного посягання, спосіб скоєння злочину, особа злочинця, особа потерпілого, слідова картина, місце і час вчинення кримінального правопорушення [18, с. 128]. В. О. Гусева та В. В. Кікінчук, а також М. С. Цуцкірідзе зі співавторами приділили увагу криміналістичній характеристиці, а також типовим слідчим ситуаціям початкового і наступного етапів розслідування рейдерства, тактичним особливостям проведення процесуальних дій на етапі досудового розслідування кримінальних правопорушень досліджуваного нами виду [20; 21; 22]. Типові слідчі ситуації розслідування рейдерства визначено І. Кубаревим та С. Барханом [23]. Також в юридичній літературі було висвітлено питання характеристики особи рейдера [24], причини та наслідки рейдерства [1; 25], особливості допиту особи під час розслідування цього суспільно небезпечного явища [26] та деякі інші проблемні запитання, що виникають у правозастосовній діяльності.

Окреслені елементи криміналістичних методик на прикладі самовільного зайняття земельної ділянки охарактеризували Н. М. Татарин та Є. В. Пряхін [27]. Більш ґрунтовно до визначення елементів криміналістичної методики на прикладі доведення до банкрутства, з аналізом типових підстав для початку досудового розслідування, визначення окремих аспектів взаємодії правоохоронних органів, визначила Т. М. Давченко [28]. Таким чином, до сфери наукових пошуків вітчизняних учених уже потрапляли питання розслідування окремих кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством. Водночас здебільшого результатом їх пошуків ставали видові методики або ж окремі питання чи елементи кримінально протиправної діяльності, криміналістичних характеристик, тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій. При цьому нерозробленими досі залишаються видова методика розслідування підробленням документів, що подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичної особи – підприємця, протиправного заволодіння майном підприємства, установи, організації та інших кримінальних правопорушень. Не стала допоки предметом самостійного дослідження і спеціальна міжвидова методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством.

На підставі викладеного доходимо висновку, що вчені почали більш ґрунтовно підходити до розроблення теоретичних основ і практичних рекомендацій розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством. Однак така тенденція сформувалася нещодавно, адже більшість монографічних досліджень опубліковано протягом останніх семи років. Вважаємо, що за сучасних умов розвитку ринкової економіки, державно-політичного розвитку України, зважаючи на цифровізацію й одночасне «вдосконалення» із цим механізмів кримінально протиправної діяльності, назріла потреба розроблення теоретичних основ і праксеологічних засад розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством. Важливо при цьому надати певної системності вже проведеним науковим розробкам та приділити увагу поглибленому аналізу й узагальненню емпіричного матеріалу. Вважаємо, що з дотриманням принципів правової, наукової та емпіричної основи, ситуативності, алгоритмічності має бути розроблено методика розслідування з такими структурними елементами, як:

- криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством;
- обставини, котрі підлягають з'ясуванню;
- особливості початку кримінального провадження;
- типові слідчі ситуації з відповідними їм алгоритмами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій на початковому та наступному етапах розслідування;
- загальні особливості діяльності щодо планування, організації і взаємодії слідчого з іншими учасниками правових відносин під час розслідування кримінальних правопорушень досліджуваного виду;
- особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) та процесуальних дій;
- загальні особливості використання спеціальних знань;
- техніко-криміналістичне забезпечення розслідування;
- специфіка попередження та подолання протидії розслідуванню;
- особливості встановлення і відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої суспільно небезпечним діянням;
- причини та умови, що сприяють учиненню рейдерства.

Висновки. Загальний стан наукової розробленості проблематики розслідування та протидії рейдерству слід вважати задовільним. У науках кримінально-правового циклу їм приділяється ґрунтовна увага, адже вчені вже тривалий час займаються розробкою кримінально-правових, кримінологічних і криміналістичних характеристик кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством. Тільки протягом останнього десятиріччя захищено понад трид-

цять праць, у яких визначено особливості адміністративно-правового забезпечення протидії рейдерству, з'ясовано особливості кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із посяганнями на майно суб'єктів господарювання, визначено кримінологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням проти господарської діяльності, висвітлено видові методики розслідування кримінальних правопорушень, що належать до групи тих, котрі пов'язані з рейдерством. Разом із цим, нерозробленою до теперішнього часу залишається спеціальна міжвидова криміналістична методика розслідування групи кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, що з огляду на сучасні умови державно-правового розвитку України є надзвичайно актуальною проблемою, котра потребує своєї наукової розробки. Така потреба зумовлена необхідністю забезпечення правозастосовної практики науково обґрунтованими рекомендаціями практичної спрямованості. Тому вважаємо, що перспективи подальших досліджень полягають у розробленні спеціальної міжвидової криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із рей-

дерством, елементами якої мають обов'язково стати: криміналістична характеристика з урахуванням особливостей механізму кримінально протиправної діяльності; обставини, що підлягають з'ясуванню; особливості початку кримінального провадження; типові слідчі ситуації з відповідними їм алгоритмами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій на початковому та наступному етапах розслідування; загальні особливості діяльності щодо планування, організації і взаємодії слідчого з іншими учасниками правових відносин, котрі виникають під час розслідування кримінальних правопорушень досліджуваного виду; особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) та процесуальних дій і використання спеціальних знань, з урахуванням специфіки техніко-криміналістичного забезпечення розслідування; специфіка попередження та подолання протидії розслідуванню; особливості встановлення і відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої суспільно небезпечними діями цього виду; причини та умови, що сприяють учиненню рейдерства. Такий підхід гарантує комплексне вирішення проблем запобігання різним проявам рейдерства.

Список використаних джерел:

1. Тюленев С. А. Рейдерство в Україні: причини та умови, що сприяють учиненню. *Соціологія права*. 2024. Вип. 1–2 (46–47). С. 98–102. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2024-1-2.19>.
2. Колодій А. М. Принципи захисту суб'єктів господарювання: монографія. Київ: ЮрінкомІнтер, 2012. 208 с.
3. Феделеш Е. М. Характеристика принципу захисту суб'єктів господарювання: монографія. Київ, 2010. 176 с.
4. Толстих А. Б. Форми захисту прав суб'єктів господарювання в умовах модернізації законодавства: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Кропивницький, 2023. 345 с.
5. Неюрисдикційні форми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання: монографія / Н. В. Ільків, М. С. Долинська та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук М. С. Долинської. Львів : ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. 174 с.
6. Коломійчук В. О. Правові засади кримінальної відповідальності та протидії рейдерству в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 081. Хмельницький, 2022. 257 с.
7. Бахуринський В. С. Кримінально-правова відповідальність за вчинення рейдерства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2021. 213 с.
8. Берляч Ю. А. Адміністративно-правове забезпечення протидії рейдерству в Україні : дис. ... канд. юрид. наук:12.00.07. Запоріжжя, 2014. 205 с.
9. Колеснік М. А. Адміністративно-правові засади діяльності органів державної влади України щодо протидії рейдерству: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2012. 220 с.
10. Цибульник Т. А. Адміністративно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування України щодо протидії рейдерству : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 21 с.
11. Хатнюк Ю. А. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ у боротьбі з рейдерством в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2012. 17 с.
12. Гусева В. О. Теоретичні основи методики розслідування злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності : дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2021. 538 с.
13. Титаренко С. С. Кримінальна відповідальність за протиправне захоплення суб'єктів господарювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Запоріжжя, 2018. 262 с.
14. Лазаренко В. В. Кримінальна відповідальність за доведення до банкрутства окремих суб'єктів господарської діяльності за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 081 Право. Хмельницький, 2023. 231 с.
15. Нестеренко О. М. Кримінальна відповідальність за підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців (ст. 205-1 КК України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Дніпро, 2021. 238 с.
16. Дунас М. О. Кримінологічні заходи запобігання злочинам у сфері господарської діяльності, які вчиняються службовими особами дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2019. 220 с.

17. Крижановський О. М. Кримінологічні засади формування та реалізації стратегії запобігання злочинам у сфері господарської діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпро, 2018. 19 с.
18. Птушкін Д. А. Розслідування шахрайства, вчиненого щодо об'єктів нерухомого майна громадян : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпро, 2018. 240 с.
19. Березняк В. С. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, пов'язаних із захопленням землі та об'єктів корпоративної власності. *Юридична наука*. 2020. № 9 (111). С. 128–134. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-111-9.15>.
20. Гусєва В. О. Криміналістична класифікація кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, елементи їх криміналістичних характеристик. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2022. № 3 (99). С. 242–252. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.99.242-252>.
21. Кікінчук В. В., Гусєва В. О. Особливості розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з протиправним поглинанням та захопленням підприємств, сільськогосподарських земель, порушенням прав їх законних власників (рейдерство) : наук.-метод. рек. Харків, 2020. 58 с.
22. Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з протиправним поглинанням та захопленням підприємств, сільськогосподарських земель, порушенням прав їх законних власників (рейдерство) / [М. С. Цуцкі-рідзе, Р. М. Дударець, С.З. Довгунь та ін.]. Дніпро: Видавництво, 2021. 72 с.
23. Дуфенюк О. М., Терешко О. М. Криміналістична характеристика протиправного заволодіння майном підприємств, установ, організацій: хто ховається за маскою рейдера? *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: матеріали науково-практичного семінару* (м. Львів, 30 жовтня 2020 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 28–32.
24. Кубарев І., Бархан С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування рейдерства. *Krakowskie Studia Malopolskie*. 2022. № 3 (35). С. 87–101.
25. Пожуєва Т. О. Причини виникнення та шляхи подолання рейдерства в Україні. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2017. № 3. С. 43–47.
26. Федорчук М. А. Особливості проведення допиту під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерським захопленням. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № 86. С. 229–234. URL : <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i86.2449>.
27. Татарин Н. М., Пряхін Є. В. Методика розслідування самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва : монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 192 с.
28. Давченко Т. М. Розслідування доведення до банкрутства: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Запоріжжя, 2021. 227 с.